

• FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BRÓÐURSKAPUR

Nr. 21.

Lýsingaprisur fyri petitreglu: 30 øyr. á forsiðuni,
20 øyr. á 3. og 4. síðu. Við stórra lýsingum fæst
avsláttur í prísinum.

Tírsdag hin 23. mai 1933.

Kostar kr. 1,50 fjóðringsárið
verður bílagt á posthúsinum, brevasvarstøðum
og skrivstovu. Telf. 143.

Porto. Blaðið
brennasvarstøðum

7. árg.

Týskland.

Tá ein lesur um víðurskiptini í Týsklandi, fær hann seg ómöguliga til at trúgva, at frásøgnirnar kunna vera sannar. Eitt sovordíð botnleyst dýpi av ræðuligheit nú í 1933, hvussu er tað moguligt?

Og øll fólk ringja um heimin eru kvírr, eingin harmast meir enn «til pass» yvir allar tær ógerðir, har sigast at verða útlantar. — Tó, hvat er at gera tað er ein spurningur sum ógviliga torførur er at loysa, enn í hvussu er veit eingin hvat hann skal gera.

Er tað satt, sum skrivað stendur haðani frá, eru vit á mangan hátt komin aftur í miðöld, tá ein hovuðsuppgáva var at verja «hina rætta trúna» og forkoma øllum ti, sum var í stríði við hana. Bálin brunnu og sendu ein fyri teirra «Gude» dæmligan royk av viði og brendum kjóti upp móti hoga himli; í «torturkamrunum» ljóðaðu gnistini og stunaðin frá hesum neyðardýrum, sum «Gudi» til æru vóru pind á ein hátt, sum vit ikki duga ella orka at hugsa okkum. Hetta var í eini tíð sum vit nevna myrka og í londum, sum vit enn rokna at standa langt afturi í mentan — men nú — í tí høgt mentaða Týsklandi! hvussu er har vorðið? Øll hesi pinslaðu og dripnu, óseku menniskju, ung og gomul mann og kvinna — ljóða ikki neyðarðop teirra út um heimin og høg móti himli?! Einst einki stórmenni nú á jørð, sum eins og Emilia Zola á sinni torir at tveita sitti: «Eg klagi teir. . .» út yvir verðina, so tað ljóðar inn í hvørja vrá og inn í hvørt mannabjarta, eisini til øll teir, sum í orðum hava «bevidnet deres Deltagelse i den svære Nød, hvori deres Menighedsfæller er stedi», sum tað so vakurt ljóðar. —

Eitt domi uppá tað miðalalds stóðu, sum hin «andliga mentaði» (!!) parturin av tí tyska fólkinum, studentarnir — ja, ljóðar tað ikki syrgjuligt! — hava (eru piskaðir til at hava), er bálið í Berlin, har brendar vóru allar bókur, sum av Hitlerbandini vóru dømdar til heljar. Um hetta skrivast:

Kættarbaalet.

I Nat — í Spøgelse-Timen — tændte den nye Middelalderes Tyskland paa Operapladsen i Berlin et Kættarbaal, der skal fortælle 20.000 forbudte Bøger, utyske, marxistiske og jødiske Bøger. Aktionen er naturligvis barnlig — Tanker kan nok fenge, men brænde dem kan man nu ikke — barnlig i sit vandske Barbari, men vel værd

at tage med i Betragtning, et Tidens Tegn i en Verden, der er af Lave.

Grundigt er de nazistiske Vandaler gaaet til Værks; det maa man lade dem, naar man læser deres svulmende Index over skadelige Bøger, og dog — en enkelt Inkonsekvens falder i Øjnene: Blandt de til Opbrænding domte jødiske Bøger finder man mærkeligt nok ikke den mest læste af alle jødiske Bøger, skønt den dog indeholder visse Kapitaler af ligefrem paatrængende Aktualitet, f. Eks. det gamle Testamentes Afsnit om Jødernes Uddrivelse af Ægypten. Vil mon tro denne Bog skrevet af Jøder om Jøder, i Længden kunne taales i det nye Tyskland? Vil dens blide Bud om Næstærlighed ikke en skønne Dag blive kendt skadeligt, opløsende for Aanden i Brunsckjorte-Arméen?

I hvert Fald, en ny Religion, et nyt Afguderier er ved at fødes. I det store er Symptomerne kendte nok, og hvordan den nye Tro gror i de smaa, kan man f. Eks. læse i en Dødsannonce som denne, offentliggjort i en Berliner-Avis:

«Herrn Heinrich Scheibel er stille død i Neulustheim i Troen paa Adolf Hitler, vor Førers Sejre.» Saaledes døde Heinrich Scheibel i Troen paa en ny Jord og en ny Himmel. Og samtidig gaar Selvmorderne heden, sikre paa allerede at have været i et nyt Helvede.

„Skipafelagið Føroyar“ og útlutningurin.

Vit siggja eina kunngerung í «Dimmalætting», har Skipafelagið Føroyar sigur frá, at «Havhestur» skul til Spaniu, og felagið bjóðar reidurum og keypmennum at senda fisk við.

Mangar ferðir hevur tað sýnt seg serti fyri okkum, at ein dampari fyrri og annar eftir verður leigdur til at fara fisk hiðani til Ønglands og Spaniu, meðan okkara egna skip «Havhestur» gongur við tómaru ella neyvan hálvari last. — Er tað so at leiðin, «Havhestur» gongur er óhóskandi kann ivaleyst hetta broytast, men eru aðrar grundir til stóðar, má ein royna at leita ter fram.

Kann tað hugsast, at hetta, at felagið er føroyskt, móguligvis hevur nakra ávirkan, so at tey sum kenna seg meiri donsk enn føroysk, heldur lata teirra fisk fara við einum øðrum skipi — nei tað er vissiliga óhugsandi!

Skuldi tað verða so, at føroyskir keypmenn ella reidarar av illvilja móti skipafelaginum Føroyar heldur lata teirra fisk flyta burtur við fremmandum skipum enn við okkara egna skipum, eiga teir at verða settir fram í full dagsljós, so øll kunna læra hesar menn at kenna: hvussu góðir Føroyingar teir eru. — Lat okkum tó vóna, at hetta her er skrivandi, bara er ein hugsan, sum onga grund hevur,

men at orsøkin bert er tann, at ferða-planurin hevur verið so-leiðis lagdur, at teir ikki hava fingið sent teir fisk við. Men so má felagið royna í tí komandi tíð at lata «Havhestin» verða teim til vildar, sum tó so fegin vilja nýta hann!

Er tað so, sum vit beint nú hava hoyrt, at «Havhestur» á komandi ferð til Spaniu fær

góða last við, vilja vit ynskja at hetta er byrjanin til eitt nýtt frugtugt samarbeiði her á okkara lilla landi. — Tí tað er og má verða so, at vit øll «taka lógvatn saman» til frama fyrri land og fólk.

Eitt gott og happadrúgt samarbeiði ynskja vit teimum! Burt við øllum tí sum skilir her hjá okkum!

EGON ERWIN KISCH:

Nýggj frásøgn um ríkisdagbrandin í Berlin.

Hin verðinskendi tóindamaðurin, Egon Erwin Kisch, — sum áttíttu áttánda ríkisdagsbrandin var tikin og fongsladar, er sloppin til rýmingar úr Spandau og út av Týsklandi — hevur givið hesa frásøgn um ríkisdagsbrandin og annað, ið stendur í sambandi við hesa brotsgerð «nazistanna»:

Sagan um ríkisdagbrandin frá tí fyrstu løtu til dags prógvar, hvussu lorkutir og óskytnir teir hava verið, ið nú ráða í Týsklandi. Sum vápn í teirra harðræði og morðræði ímóti arbeidarafólkunum skuldi henda hending nýtast — og nýtast út í æsir.

Men teir skuldu betur haft gjøgnumhugsað hesa brotsgerð, áðrenn teir fóru í holt við hana. Teir skuldu ikki bíða við hesi brotsgerð, líka til ríkisdagsvalini vóru á kroppinum á teimum, so at øll biðaðu eftir tí hending, ið skuldi til fyrri at tryggja «nazis» til teirra blóðiga harðræði, til teirra kúgan av arbeidarabólðunum, til at forljóða arbeidarafólkunum at «agitera» undan valinum, til at handtaka og fongsla ríkisdagsmenn arbeidarafólkssins.

Spurningurin er: Hvørjum skuldi henda brotsgerð gagna?

Svarið er: Teimum, sum hon hevur gagnað. «Nazistarnir» fingi hovi til at steingja teirra mótsætumenn út úr ríkisdegnum, knógva teir stríðandi arbeidarafólk, fingi byrjað hitt boðaða langa-knivs-gildi: «nationalsocialisme».

Ílla fyrireikað var hetta eldtekin, ið skuldi skapa Týskland til ein «arena» fyri fjøldarmorð móti veruleysum. Um «nazistarnir», ella teir ið skipaðu fyrri, høvdu skrivað tóinduni um brandin nakrar dagar frammanundan brandinum, so hevði kanska ikki so nógvur morðskur sannleiki sloppið inn í allar teir lygusamur frágreiðingar, ið «nazistarnir» hava kunngjørt.

«Telegraf-Union» visti í stundini at siga frá, at ein mongd av «fakkele-herarum» høvdu kynst eld ymsastáðni í ríkisdagsborgini, og at politiið

hevði fingið snevlin av einum væl fyrireikaðum báli, ið skuldi loga úr hjallara og í loft; at ein politistur ígjøgnum eitt vindeyga hevði sæð brandstiftararnar og skotið ein av «fakkele-herarunum», stóð eisini at lesa í hesum fjarríði. Men hvar er hetta stóra brandstiftaraliðið sloppið burtur? Hvar fóru teir, tá ið eldurin var «uppdragaður»? Torgler, ríkisdagsmaður, og ein annar «harris» skulu hava verið sæddir at rýma úr ríkisdegnum kl. 9,10. Eingin hevur lagt merki til brandstiftaraliðið við faktum, hvørki tá ið tað kom, ella tá ið tað fór. Hvussu koma óviðkomandi inn í ríkisdagsborgina? Eru «fakkele» byttir við benzin og annað eld-kveint nógmikil «legimitation», ið gevur atgongd?

Einki skuldi siggast til ófriðar-kropparnar á ástáðnum, eingin eldkyðndarar, ongar oljukannur, stult sagt: einki av teim eldforum, sum preusarblóðini roknaðu upp, líkasóliði sum tað sást ein einasti blóð-blettur eftir tí av politistinum skotna manni. Alt, ið funnið varð, var ein hálnakin maður. Hann hevði einki annað hjá sær iltan tað, ið «nazistarnir» høvdu brúk fyri: eina kommunistiska partabók. Hann tilstóð einki annað, enn teir høvdu brúk fyri: at hann ikki bert hevði føling við tí kommunistiska arbeidarapartíinum, men eisini tí socialdemokratiska fólkapartíinum.

Brotsmannsins hálenska «passe» var gjørt almánnakunngj, og tá visti tað seg, at passið var falskt; tí í passinum var «Lübbe» stavað við tveimum strikum omanfyri u-inum, eitt umljóð, ið ikki finnst í hálenska.

Frá brandstáðnum varð kunngjørt: Tað er nú sligið fast, at

kommunistarnir hava kynst eldin, og harðar treytir vilja verða ásettir móti tí kommunistisku rørslni.

Meðan bálið brann, sigur Hitler við tóindamannin frá «Daily Express»: «Tygum eru her vitni til byrjanin av einum stórum søguligum tíðarskeiði. Hetta bálið er inngangurin.»

Annars var brandnátin so rík uppá ummælar, avgerðir og samtyktir og steyningar, sum neyvan fyrr eitt heilt ár. Longu dagin eftir kundu morgunblóðini, bæði innanfyri og utanfyri Týskland, siga frá teim eygablikligu í gildi settu lógum, «vegna brandin í ríkisdagsborgini». Og innanríkisministari Göering fekk lop fyri síni hevni-sótt móti tí tyska arbeidarafólkunum og skyldaði uppá frásagnir, sum hin hálenska «fangin» var framkomin við. Hann kravdi ikki bert, at allir kommunistiskir ríkisdagsmenn skuldu setast fastir, ikki bert at øll teirra blóð og valguppróp skuldu forbjóðast — eitt partí sum við seinasta valg mynstraði 6 milliónir stemmur — hann vendi sær eisini ímóti socialdemokratitinum við blóðforboði, tí «brandstiftarin hevði tilstáðið at hava stáðið í sambandi við bæði hitt kommunistiska arbeidarapartíið og hitt socialdemokratiska fólkapartíið. Við hesari tilstáing er hitt socialdemokratiska kommunistiska samstarvið opinberað».

Øll verðin læs bilsin hesi tíðindi um semjuna millum socialdemokratir og kommunistar, tí mangan hevði verið roynt at fáa semju í lag, men tað mis-eydnaðist altíð. Endaliga var hetta komið í lag. Ein illa komin unglingi hevði jú brandnátina sagt tað. Hann var ein av brandstiftarunum.

Lógið má tað tó haldast, at hann ikki hevði alla sína frágreiðu uppá reiða hond við tað sama. Tí meðan hann veit at siga hvørjir, ið vóru við at seta eld á, so sigur hann einki um, hvør tað er, sum hevur spunið hetta verk í; hvar ið tilfarir til at seta eld á var fingið frá, og hvussu teir sluppu út og inn ótálmaðir, meðan «nazistarnir» (S-A-tropparnir) vardu ríkisdagsborgina, sigur hann heldur einki um.

Tá ið ikki øll pressan enn var í Hitler's hondum, bar tað til at siga hetta í Dresden: «Teir socialdemokratiska álitismennir hava gjørt Göering kunnagan við, at Martinus van der Lübbe í Brockwitz hevur givið seg út fyri «nationalsocialiste» og haft samarbeiði við framstandandi «nazi-menne». Viðari gangandi